

När lekte och idrottade man, frågar Ni.

Jå, i barndomen och intill konfirmationsåren hörde ju lek och enkel idrott till "dagligt bröd". Om sön- och helgdagarna samlades man ju alltid vid den åldern inom en viss krets, ett visst lag barn och ungdomar, som höll ihop och sållan växlade om, utan vara tillsammans och ockla givet och lea utan intrång av andra kategorier utom möjligen vid gillen eller fester, då flera än vanligt samlades till lek och ras.

Vid julen och de större helgdagarna förekom ju bjudningar, särskilt ungdomsbjudningar, inom släkten och nabakretsen för i världen mera än nu för tiden. Dessa hjälper vara också kalassett efterlängtat av oss barn och detta just för lekens skull.

Under julajillerna vara inomhuslekar, dans-

lekar, lekar med rötter, parlekar såsom "görn-
ma ringen" — "låna eld" — "byta onakar" — "sitta på
understolen" — "nummerleken" m. fl. vauligast.

I barnåren lektes dessa lekar helt visst
endast för lekens egen skull, för nöjet.

Vintertid, då snö och isar för käckbänke och
skridskoport, fanns, då tyckte man bäst om
dessa flygtslekar och idrotter, både pojkar och
flickor, enär de ju var mera hårdare och friare;
man slapp de äldres omedelbara övervakande
och kritiserande, vilket ju icke ens "Småfolk"
alltid tycker så värst bra om. Man kände sig,
som sagt, alltid friare vid sådana utomhuslekar,
där pojkarna kunde ta "livtag" och "kragtag" och
"kastetag" och visa att man var en riktig
buss och karlskarl. Och även flickorna kunde
i t. ex. en snöbollskrig o. käcksport visa mod och "slag-
färdighet."

3/
Iromhuslekar kunde i allmänhet även le-
kas utombes, såsom friluftlekar, och lektes
i hemmet endast då vädret var "fukt" och under
mörka kvällar vintertiden.

Låunda vara friluftlekarna de näst "gou-
tierade." Så fort vårsolen och vårvindarna
någotlunda torokat upp markens ^{yt-}fuktighet
var man straxt ute på en ängstomt och för-
sökte sin färdighet och sina krafter. Vi
projkar karpades och kappades på vårt sätt...
"Hoppa bekk" var en given friluftlek och idrott
under snart sagt hela året men särskilt vår
och sommar och gav kroppen spänstighet och
vigket. Hoppa över "hoppeskylnga" var en täv-
lan i höjdhopp, inte mindre frekventerad
än hoppa bekk. Man skar ett par meter-
långa småbjörkkäppar, där man lät tum-

Långa grenändar sitta kvar i topparna.
Sedan man slagit ner dessa båda käppar
c. 1 meter från varandra i marken, lade man
en tvärsköpp mellan ståndarstakarna först
t ex. 1 alm högt och så språng man ett stycke
turbaka och tog språng (tog sat) och så hoppade
man över "hoppeskynan". Efter fortsatt övning
lyfte man tvärsköppen till att högre på si-
dökäpparna varande grenar och man hade så
lunda utsikt att med tiden bli en första klass
täplingshoppare. Den som ej varit över sköppen
sparkade bort honom med tår eller fot och "dis-
kvalifikationen" var konstaterad.

Så var det långdhopp, som för omväx-
ling skulle somoftast fick avläsa föregående
David var det ibland ett rike, ibland ett
stycke särskilt avmätt mark, som fick tjäna

som mål, och ifall man hoppade i det vatten-
fygda diket så dokumenterade man sig ju
själv endast som en "sekunda" idrottare och
sin medtävlare som segerhoppare.

Idå var man trött av hoppandet och för att
vila sig litet så kastade man sig på marken
att "Spänna Lurkrak." Man lade sig på rygg
med högra sidan intill varandra, och med huvudena
åt motsatta håll. Slingade högra armarna om
varandra, sträckte högra benen rakt uppåt,
och så föttade man med sin knäled (hasen)
om sin motståndares och i bästa fall ka-
stade man honom med ett prima grepp och
sats "huvudlöst" ett långt stycke bort ifrån
sig och tävlingsplatsen.

Sedan benen fått sin vederbörliga träning
måste även armmuskulerna hårdas. Detta

låt sig "fysiskt" ske genom att "klättra till topp" på grenfria träd eller å telefonstolpar eller och fatta med händerna å överkanterna av högt liggande bjälkar eller räls i horisontalläge och sålunda förflytta sig med händerna "steg för steg" från bjälkens ena ände till den andra (medan benen och kroppen svävade högt i luften) och om man är riktigt "styv" baklänges till utgångspunkten, vilket fordrade träning och armstyrka.

Till de mera alldagliga kraftproven hörde: "dra fingerkrok", som skedde på många varierande sätt: gristående, över ett bord eller över axeln på en tredje person "dra rep", "dra snusdosa", varvid en vanlig avrundad nysilverdosa snävt användes och t.o.m. "dra fäckeniv" i brist på lämplig snusdosa.

"Bryta arm."LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

7

Tvänne pojkar satte sig eller ställde sig vid var sin motsatta sida av ett stort bord, ställde armbågarna på bordskivan (på högra armen) alldeles bredvid varandra med underarmarna i vädret med handflatorna mot varandra. Därpå grep de varandra i handen och försökte bryta eller lägga ner sin motståndares hand och underarm på bordet och hålla honom sålunda fången.

Desse kraftprof utövades både såsom "vänshaps-
matscher" och när fiendskap mellan parterna rådde.
Den som ansåg sig förfördelad och på samma gång
starkare än den förfördelade ville ju gärna utmana
sin antagonist till en strid för att "krossa" honom
och visa honom att det var bäst han förhåll sig
underdanig och snäll, annars kunde ta "hus i helike"
för "kajgen."

Lekar & idrotter

Såsom i föreg. framhållits hade varje ärtid
sina speciella idrotter, sommarhalvåret sina
och den friska is- och snöförande vintern sina.

Såsom småfolk älskade man ju näst allt med
sin kälke eller släde tumla om i snödrivarna
eller med ett flertal såsom passagerare med vinan-
de fart susa ned för den halsbrytande källbacken
och detta var särskilt alla flickornas, även de
äldres förtjusning. Och vad flickorna läst
föredrogo, måste ju även pojkarna låta sig
tycka om, alltvistund de senare överensdels ville
vara i de föres sällskap, delta i deras lekar och
vara deras riddare, och sålunda för det "tänka
könet" visa sina manhaftiga idrottsfärdigheter
mod, styrka och vighet, samt vara hjälpvilliga
mot det svaga könet och vara deras slav. - - -

19/

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

3791

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

K.U.F.

Arkiv.

9

Redan som mycket unga, ja, långt innan man ännu uppnått tonåren var det ej alldeles för nöjets skull man gjorde sig älskvärd för flickor och deltog i deras lekar och idrotter utan många mycket gentleman hade nog även sina beaktelser. Redan tidigt tänkte man nog på och försökte idrotta eller leka sig till en vän (och detta å omse sidan), ett visst "ämne" till leksagare eller -inna på livets "idrottsbana." Och i sådant syfte som var både ärligt och lovligt, ville man ju gärna för ett visst föremål ~~vissa~~ ^{Lig} ~~uppi~~ i sitt näst fördelaktiga gebit. Att man blev berydd av de äldre vid sådant förhållande och kallad för "fästeman och -mö" var endast ägnat att för tillfället framkalla rodnad på kinden, men inte övergivande

av sin vän.

Det berättas att det förekom vid potatisupptagningen för i tiden en lek eller sed, att pojkar (och även flickorna å midsommar här) kastade potatis på flickorna, var och en på ett föremål, som han särskilt ville inverka på, och ju större potatis han dängde sin flamma i ryggen, desto hetare ansågs kärleken vara. Vadan gummarna på potatisåker snart började tissa sinsemellan: "Nu blir det snart bröllop och giftermål emellan 'Carl Johan' och 'Stina i Norregård', ty det synes ju tydligt, att han friar till henne, och att hon inte är likgiltig angående saken, alldelesund hon inte reagerar för slagen (av potatisarna), och blir arg och utrust på honom."

B. 11)

ACC. N.R. 3791

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

11

Uppteckningen rör

Skridskotävlingar och - lekar.

Pojkarnas gladaste vinter-friluftsl lekar och sport var dock när de med stålskodd fot kunde bli i tinfäse "rista mången Runa i spegellänk is." (Och i senare tid även de sportmässiga flickorna). Vid sådana tinfäsen vara sålunda lek dagarna tillräckligt långa utan även halva nätterna. Gissa och stjärnexplara, leka prisioner åt lekens och idrottens gudar innan man blev nöjd och fann benen styva och uttrötade och kroppen värkande.

Skriv endast på denna sida!

Skridskolekarna voro många och även flickarna deltog däri, då man gick i par i tävling i fortgång på lång rak linje, då lång bana fanns, annars kunde ett visst antal väro å ringbana även godtagas som tävlingsbana. Och den som vann tävlingen kunde ju alltid vara nöjd och belåten om priset värför endast ledde en uppmuntrande blick av den vackraste lösen eller löfte om en lek med henne.

Att rista namn i isen, var en konst som fordrades övning, liksom att gå i liten cirkel, att gå baklänges och ännu knepigare att med ganska fast gå i cirkel baklänges såväl åt vänster som höger. Därvid satte man den upplyfta foten alltid innaför den skärans mot cirkelns medelpunkt.

Jullekar.

Bland jullekarerna var ju de hundra
och en olika sätten att gissa nätter de
utan jämförelse vanligaste då "två eller
tre eller flere" (vid julfester) vara församlade.
Såsom "Voda eller Maka?" "Hur många
är där?" "Nätter i en skru! du ska bli min
bru! Hur många år?" "Mina 10 laska-
te sko (skoen)! Mina laska ätte-/efter! Hae-
ket träd vila hon inne?" (Hvilket träd vilas
hon inunder?) "Nätter inne! De pris ja
minne! På vad sätt? En god vän! Vilken
är den? Har du "Alle" här, så är det maka!"
"Nätter i en stubbe, Du ska bli min
gubbe, Hur många år? Gju!"

21

Skåne
Göinge
Glimåkra 17/8, 1933
"Väva Vadmål"

3791

17/8 45 Emil Spöck
Bot 19, Glimåkra
Född 1876 i Körsbult

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

14

Två lekande ställde sig framför varandra
och fattade vardandras båda händer. under det
de böjde och sträckte, lyfte och sänkte ar-
marna och på samma gång närmade
och fjärmade sig varandra med en viss
rytm och takt såsom om de hade i verklighet
en vävt. under sjungande: "Väva, väva
vadmål, spotta tutor, väva rutor, slå
liussamma och låta skälet gå rätt."
"Sista paret ut" (eller enkeliken)

Fojkar och flickor make ihop
sig till par (En pojke och en flicka) och ställa
upp sig sålunda två och två efter varandra.
En pojke t.ex. blir radda och snakalös. Denne
ställer sig i teten och får inte se tillbaka
hur makarna event. byta plats för att vilja omkring.

Så ropar enklingen (eventuellt enkla):
 "Sista paret ut!" Och ut och framåt springa de båda sista makarna sålunda skilda på var sin håll försökande att åter förena sig framför troppen och enklingen. Men samtidigt springer enklingen fram för att hindra dem att återknyta "hymens" band och i stället själva röva till sig en av det sålunda paret (helst det mat-
 rätta könet givetvis). Lyckas han taga en av dem innan dess lyckas rädda varann' handen åter, så blir den andre makalös, enkling eg. enkla, och det ny-förenade paret ställer sig främst i det strätt bakom enklingen, vilken på följt relaterat sätt skriker ut: "Sista paret ut!" etc. etc.

"Trä på synålar."

Den lekande skulle sitta på en rund stång lagd på t.ex. 2 stolar, eller och sitta på en flaska, vars längdriktning sträckte sig framåt-bakåt och så lägga benen i kors (vid anklarna) på stängen eller (vid flask-sättning) på marken eller golvet direkt och så försöka att trä tråden genom nålsögat, ett ganska benigt jobb ty antingen varklax man åt höjra sidan eller åt vänstra is-ligen. En lek som väcker mycket munterhet.

"Hoppa kråka."

Man satte sig på hasarna och slog armarna om benen och knöt händerna sålunda i "hasleden" under knäna, varefter man hoppade jämföttes (tvärföttes) liksom kråkorna brukar göra.

"Krypa till månen."

Försöksobjektet skulle helst vara okunnig om hur det gick till, ty annars ville han ej "krypa till månen." Man band en näsduk om ögonen på en person och lät honom krypa på golvet, söka efter månen, till vilken en annan, seende, ledde hans "färd". Månen framställdes av en fat vatten, i vilket man när den krypande pojketackaren just hade ansiktet omedelbart över, kastade en tvätt-svamp e.d. så att vattnet stänkade honom videntligt i synamentet, då vederbörlig brukade vara "mätt av månen."

"Binda näcken." Detta skedd på så sätt att man med fart kastade en liten sten i en vattensamling på sådant knepigt sätt att det knappast syntes i vattnet, men orsakade ett virvt kluckande ljud.

"Gömma ringen."

De lekande flickor och gossar sätta sig på stolar etc. runt omkring i rummet, undantagandes en, vilken försedd med en ring, om sådan finnes till hands, i annat fall något annat mindre föremål, gick från den ene till den andre, smusslande med ringen i vars och ens hand eller knä (sköte), försökande eller låtsande sig gömma ringen hos alla de sittande under det han sjöng: "gömma, gömma ringen väl, väl, låt ingen se den, jag behåller den själv, om ja vill." När den gäende ringgömmaren sålunda varit hos alla och "gömt" ringen, vänder han sig till en av de sittande och frågar ef. utropar: "Gissa nu, du Pelle vem som har ringen, jag själv eller någon annan." Pelle funderar var ringen kan vara placerad, men

det går inte ann att "gumma" för länge, ty då måste pantt erläggas. Omsider svarar Pelle: "Lissa har ringen." Är detta förhållandet börjar leken på nytt med samma "gömmare". Svarar eller gissar Pelle däremot gålet får han upp med pant och så sjåla gå omkring och gömma nästa följande tur.

När man tröttnat på leken skola panten lösas, vilket sker under olika "straff". En tar hand om panterna och ropar ut dem sålunda: "Hvad skall den göra som denna panten äger?" Ivar annodas avdöma saken och han dömer vederbörligt så: Är det en pojke, som äger panten, så ska han t.ex. krypa till månen, eller hängas och ta en päng med mun från mun från Sara" osv. "är det en flicka, som panten äger, så dömes hon att ägga kyssa sin här närvarande vän." etc.

"Fria för roskeu."

See flickor t.ex. och see pojkar dela upp sig. flickorna stanna inne i rummet och slå sig ner på ett säte eller stolar. Pojkarna visas ut eller in i ett annat rum.

Därpå utvälja flickorna sinsemellan vardera en av de utvalda pojkarna såsom sin tillägnade make, vilken utgäcker för lösen att minnas.

När detta är klart kallas pojkarna in, en i sänder, och så går pojken fram i allmänhet till den han bäst tycker om / ibland på kio och för att åstadkomma förtret eller skräk till den han minst tycker om. / och bugar sig för lösen, för Gärda t.ex. Har nu Gärda fått sig just den pojken bestämt till sin utkorade make, så nickar hon och räcker honom handen och pojken tager kanske sin Gärda i famn och ger henne en fört-

ningakysst, beroende på hur het kärleken och
temperamentet är. Däremot om Gädda fått sig
en helt annan gosse tilldelad, då svarar hon ej
på pojken's bögning, vare sig med nick eller hand
utan sitter stum och med blygt nedslagen blick.
Nisse har sålunda där fått korgen och måste
snöpligt gå ut igen och lämna rum för en annan
pojke, som på liknande sätt avlägger sitt frieri.
De som ort misslyckats för de första gångerna
gå sedan efter alla de andra i tur och ordning
åter gå in och göra sin tur för en annan dam.
och till slut vittas han givetvis den rätta,
om inte för så åtminstone när han friat
till alla sex flickorna. Ty det är alltså märka att
alla damerna måste sitta kvar på sina plat-
ser, såsom om de samtliga annu intill lekens
slut vore "till äktenskap lediga."